

ГРАФИЧКО–КОСМИЧКА СВЕЛОСНА ИГРА У ДЕЛИМА БОШКА КАРАНОВИЋА

СРЕТКО ДИВЉАН

Педагошки факултет, Јагодина
E-mail: divljanmm@nadlanu.com

Резиме: Емоције и космичка визија су основа виђења уметности у делима Бошка Карановића. Његове литографије и линогравуре су сам почетак велике српске графике. Чистота занатске вештине појачава ликовну експресију графичких визија. Цртеж личи на звездано небо повезано невидљивим нитима космичке светлосне опсервације. Ликови жене су као део космичке лепоте и узвишеног универзума.

У препороду графике после 1950. Бошко Карановић има изузетно значајно место и улогу. Успону графичке уметности, у том послератном периоду, када је она била окренута, поред осталог и космичким темама и мотивима, видно су допринели ствараоци окупљени око *Графичког колектива*, „који су 1949. основали Бошко Карановић, Мирјана Мићић, Драгослав Стојановић – Сип“ и други, пише Миодраг Б. Протић.¹ Њима су се придружили сликари, као што су Стојан Ћелић,² Младен Србиновић, Лазар Вујаклија, Миодраг Нагорни и њима блиски (Бранко Шербан, Александар Луковић, Бранко Миљуш).³ Поједини од поменутих графичара и сликара, укључујући ту и Бошка Карановића, посвећивали су видну пажњу астралној тематици. Тако, на пример, линије и ликовне површине академика Стојана Ћелића су својеврсне „геометријске мисли које проповедају космички сан и

¹Миодраг Б. Протић, *Српско сликарство XX века*, Нолит, Београд, 1970, стр. (498).

²Стојан Ћелић, *Уби ме прејакo цвеће – Циклус слика настао у периоду од 1987-1990. год* у каталогу *Сретко Дивљан: Слике*, 04-18.06.1990, Културни центар, Београд.

³Тај успон и напредак графике, према Миодрагу Б. Протићу, испољава се у повећању броја графичара, те у садржајној густини њихових визија; „иако понегде тежи често сликарским ефектима, она ипак најчешће остаје у својим класичним црнобелим оквирима. Сужавање и чистота средстава често су јој омогућили продорност захвата“. – М. Б. Протић, *Српско сликарство XX века*, стр. (498).

себе“.⁴ А Лазар Вујаклија, који се афирмисао у оквиру *Графичког колектива*, своје слике-симболе обликује тако да жута боја има карактер *типично земаљске*, а плаво *типично небеске* боје, па се код њега, на ликовном плану, догађа *сукоб земље и неба, живота и смрти*.⁵ Миодраг Б. Протић, пак, примећује да се његови симболи свODE на *вечита космичка и земаљска знамења, знаке неутолјиве и наивне „носталгије за бескрајем“*.⁶

Бошко Карановић био је професор Факултета за ликовне уметности у Београду. Његова уметност је светлост у тами графике или „Пластична силуета“.

Рођен је 5. јануара 1924. године у Босанској Крупи. Умро у Београду 2009. године. Завршио је сликарство и графику у Београду.

Академију за ликовну уметност, сликарски одсек успешно је похађао у класи професора Марка Челебоновића (1948).

У класи Михајла Петрова завршио је специјалистичке студије из графике, тзв. Специјалку графике.

Сликарство је студирао у класи Мила Милуновића, Недељка Гвозденовића и Ивана Табаковића. За асистента на Графици, изабран је 1949. године (на Академији за ликовне уметности).

Поратна генерација професора Академије за ликовне уметности били су велика авангарда у уметности. Професор Бошко Карановић је легенда и професор за памћење. Ми, његови студенти, с љубављу се сећамо нашег Бошка. Иако смо, скоро сви били поратна сиротиња која је живела о кори хлеба, понекад, намазана машћу, били смо жељни знања и уметности а он је био студентски покретач и (како смо га звали „наша мајка“), човек који је у нас уливао снагу и веру да можемо постићи оно што желимо.

Професор Бошко био је кршан горштак по снази духа и осећањима, поета попут Петра Кочића. Трагови кршева и врлетних снага испод сунца и великих звезда пристајале су уз његову графику. Снага суровог поетичног босанског поднебља потенцира његова поетична ликовна дела. Бошко је пленио својим маркантним ставом и сјајним ликовним делима. За нас студенте био је оличење професора интелектуалца.

Припадао је групи „Графички колектив“ као и групи Самосталних уметника. Од 1957. године, он не припада ни једној групи.

Био је чест гост групе Атеље 61. у Новом Саду. По његовим картонима изаткано је пет таписерија у Атељеу 61. у поменутом граду.

⁴Овде треба истаћи да је Ђелић стваралачки пронашао космичку мисао у себи. „Он је сликар нове емоционалне и планетарне геометријске визије (...) Ликовне површине мудрости Ђелић гради кроз космички пут визуализације. Геометријске површине су мисао, космички облик и форме у Ђелићевим сликама“. – С. Дивљан, *Космичко-геометријски свет Стојана Ђелића*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба V*, Београд, 2009, стр. 695-698.

⁵Лазар Трифуновић, *Лазар Вујаклија*, Каталог изложбе у Салону Музеја савремене уметности, 19. III-8.IV1966, Београд.

⁶М. Б. Протић, *Српско сликарство XX века*, стр. (484).



Слика 1: *Босанска Крупа, бакропис.*

Професорова уметност не трпи осредњост као ни компромис слабоумних сликара.

Био је независан интелектуалац. Све је то платио ликовним ћутањем али сјајним професорским радом. Није желео да постане политички инструмент ни савитљива кичма.

Његове графике су светлост и тама живота, из којих избија крш и врлет сунчаних долина и брда. На небу његових графика играју се сунце и месец као симболи поднебља и кршевитих врлети.

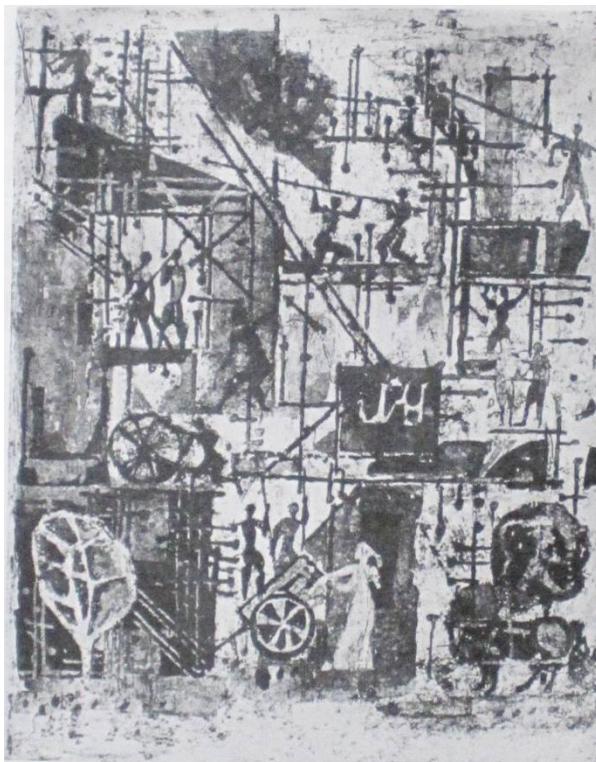
Под сунцем и небом људи су градили своју отаџбину и своју будућност. Звезде су биле обгрљене радничким рукама и капима зноја у којима се преламала светлост звезде репатице. Његове графике и атмосфера тих графика, носиле су у себи поднебље Босанске Крупе и звезданог неба.

По лепоти цртежа и визије Бошко нас на бакропису *Босанска Крупа* подсећа на Љубу Ивановића. То је графика у графици или Босанска Крупа у Босанској Крупи - садашњи изглед и као средњовековни градић. На графици се осећа фина урбана носталгија. Старе учерице и дивно шипражје играју се кроз пасторалну идилу.

Лазурно представљен градић у лепоти линеарне шрафуре и прелепих нијанси линија и њиховог преплета стварају пуноћу ликовне представе. Мозаик је „вечно сликарство“ у коме се огледају сунце, месец, звезде и небо. Време и невреме поиграва се камењем распоређеном у симфонију света у коме живи човек. Ритам, облици, боје и арабеске причају приче о себи и

свету око нас и у нама. Мозаик је истргнут из утробе стене коју је тукло и време и невреме, обасјавао месец, усијавало сунце и мрачиле ноћи поставши огледало небеса и човекове интелигенције.

У предговору за каталог Зоран Павловић пише: „Неодвојиво од његовог личног графичког рада је његово педагошко деловање, које се увек одвијало без сувопарне дидактичности и са битним циљем да се преноси не сопствена визија и параметри личног израза, сопствени формални проблеми, већ способност сигурног владања материјом и поверење у смисао уметничке и етичке одговорности према раду, (Монографија: *Графичари београдског круга*).



Слика 2.

Често смо Бошко и ја говорили о свету светлости и небеским променама које се појављују у виду разних атмосферских промена. Овековечио је раднике који се пењу на скеле да би неку зграду довршили и стварао их на графикама, које су личиле на пут у небеско сазвежђе.

Његове графике носе у себи снагу босанског поднебља и суровост климе, где све мора бити снажно да би опстало и преживело.

Професор Карановић је иза себе оставио пет мозаичких дела у Босанској крупи, Цазину, Београду, Белој Цркви и Руду.

Његови велики пријатељи били су сликари и професори Стојан Ћелић и Младен Србиновић. То су три велика интелектуалца и уметника који су и своје пријатељство крили од прљаве политике тадашњег поднебља.

Професор Бошко Карановић је истински геније и као уметник и као професор.

Његова дела говоре о његовој генијалности а ми, његови студенти, о његовој сјајној професорској величини.

GRAFICALLY-COSMICAL LIGHT DANCE IN WORKS OF BOŠKO KARANOVIĆ

Emotions and cosmic vision are in the basis of artistic views in works of Boško Karanović. His lithographies and lino graphics are the very beginning of the great Serbian graphics. The purity of master skills increases the fine expression of graphic visions. The drawing looks on starry sky connected with invisible filaments of light. Figures of woman are like a part of cosmic beauty and glorious universum. Boško Karanović is born in 1924 in Bosanska Krupa. Graduated on Fine Arts Academy, section painting, in Belgrade in 1948, the student of Marko Čelebonović. Finished MSc studies on the same Academy in 1949, section graphics, as student of Professor Mihailo Petrov. Exposes since 1947. His work is briefly considered in this contribution, from the aspects of cosmical inspiration.